

УДК 373.5.016:62

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Лауш Анастасія

**Науковий керівник: канд. пед. наук, ст. викладач кафедри теорії і
методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки
життєдіяльності Царенко Ірина Леонтівна**

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені
Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна*

У статті розкрито особливості проведення профорієнтаційної роботи з учнями основної школи на уроках трудового навчання, визначено роль вчителя трудового навчання в професійній орієнтації учнів для їх професійного становлення. Присвячується увага основним компонентам профорієнтаційної роботи на уроках трудового навчання, зокрема, послідовності проведення профвідбору.

***Ключові слова:** урок трудового навчання, профвідбір, професія, професійна інформація.*

Features of conducting professional work with basic schools at lessons of labor education

Lausch Anastasia

**Scientific adviser: candidate of pedagogical sciences, senior lecturer of the department of
theory and methodology of technological preparation, labor protection and safety of life**

Tsarenko I. L.

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Kropivnitsky, Ukraine

The article reveals the peculiarities of conducting vocational guidance work with students at the lessons of labor education, the role of the teacher of labor training in the professional orientation of the students for their professional development is determined. Attention is paid to the main components of vocational guidance work at the lessons of labor education, in particular, the sequence of conducting professional consultations and professional separation.

***Key words:** lesson of labor training, professional selection, occupation, professional information.*

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується швидкими змінами у всіх сферах життя, тому нагальними потребами людини є адаптація до цих змін і необхідність бути успішною та мобільною особистістю. З огляду на це, сучасні заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО)

необхідно розглядати не лише як інститут базової освіти, але і як соціально-педагогічний центр виховання для формування в учнівської молоді комплексу якостей успішної особистості, які сприятимуть соціально-професійній адаптації та в подальшому забезпечать повну самореалізацію особистісних потенційних можливостей. Тому, необхідно багато в чому змінювати та вдосконалити освітній процес і зміст шкільної освіти в цілому, задля формування готовності учнівської молоді до свідомого вибору професії.

Існуючі суперечності між наявними професійними намірами молодого покоління та потребою сучасного ринку праці потребує коригування профорієнтаційної роботи зі школярами не тільки старших класів, але і з учнями основної школи. Отже, формування готовності до свідомого вибору професії залежить: від знань школярів про професії; практичних вмінь і навичок учнів; їх способів поведінки, які повинні поєднуватися з вимогами суспільства, потребами народного господарства в кадрах і можливостями освітнього процесу.

Аналіз досліджень і публікацій. Проведений аналіз науково-педагогічної літератури показав, що проблема підготовки учнів до свідомого вибору професії висвітлюється в багатьох наукових працях (В. Сидоренко, Д. Тхоржевський, Є. Клімов, М. Пряжніков, М. Янцур, Є. Павлютенков, К. Платонов, С. Чистякова та ін.). Зацікавленими проблемами профорієнтації учнівської молоді є вчителі-предметники, класні керівники, психологи та інші педагогічні працівники. Проте, як показали результати аналізу наукових джерел, найбільше загальних і конкретних відомостей про світ професій школярі отримують на уроках трудового навчання та технологій у ЗЗСО.

Мета статті – висвітлити особливості проведення профорієнтаційної роботи з учнями основної школи на уроках трудового навчання.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз науково-педагогічної літератури та електронних інформаційних джерел, вивчення педагогічного досвіду); емпіричні (педагогічне спостереження, бесіди; узагальнення результатів дослідження).

Виклад основного матеріалу. Професійна орієнтація є системою соціально-економічних, психолого-педагогічних і методико-фізіологічних заходів, спрямованих на забезпечення активного, свідомого професійного самовизначення та трудового становлення молодого покоління з урахуванням своїх можливостей й індивідуальних здібностей, професійних і пізнавальних інтересів у виборі професії, а також формування потреби у трудовій діяльності та готовності працювати в умовах сучасних ринкових відносин. Отже, профорієнтація відбувається під час здійснення освітнього процесу, зокрема на уроках трудового навчання, позаурочної та позашкільної роботи з учнями.

Проведення профорієнтаційної роботи у ЗЗСО має сприяти професійному становленні молоді та бути засобом професійного самовизначення учнів.

Як показують результати сучасних наукових досліджень, зміст, форми й методи профорієнтаційної роботи в школі на сьогодні не забезпечують досягнення основної мети – формування в учнів готовності до професійного самовизначення. Перешкодою для успішного розвитку профорієнтації є наступні чинники: такий вид педагогічної діяльності, як правило, розрахований на середнього учня; не повністю враховуються вимоги щодо індивідуалізації та диференціації цієї роботи з учнями; часто профорієнтаційна робота з учнівською молоддю має лише декларативний характер, не надаючи можливості кожному спробувати себе в різних видах практичної діяльності [1].

Крім цього, дослідження науковців з проблеми проведення профорієнтаційної роботи в школі висвітлюються, в основному, за певними напрямками: методологія профорієнтації розглядається у працях Є. Климова; розробкою системного підходу займався В. Сахаров; теорії мотивації професійного відбору присвячено наукові роботи Є. Павлютенкова. Відповідно, свідоме професійне самовизначення є багатоаспектним процесом, який необхідно розглядати з різних підходів, а саме:

-як систему завдань, які ставить суспільство перед особистістю (соціологічний підхід);

-як процес поетапного прийняття рішень, завдяки яким індивід формує баланс між власними перевагами і потребами системи розподілу праці в суспільстві (соціально-психологічний підхід);

-як процес формування індивідуального стилю життя, значну частину якого займає професійна діяльність (диференційно-психологічний підхід) [3].

Тому, ми цілком погоджуємося із Д. Закатновим в тому, що профорієнтація є комплексом психолого-педагогічних і методичних заходів, які спрямовані на оптимізацію процесу працевлаштування відповідно бажанням, нахилам, здібностям молоді з урахуванням потреби суспільства у фахівцях відповідних спеціальностей [2].

Отже, професійна робота з учнями має здійснюватися згідно таких цілей і завдань:

-забезпечення соціальних гарантій щодо вільного вибору професії, форм зайнятості і шляхів самореалізації особистості в умовах ринкових відносин;

-досягнення відповідності між професійними інтересами людини, її психофізіологічними особливостями та можливостями сучасного ринку праці для задоволення цих інтересів;

-прогнозування професійної успішності людини у майбутній трудовій діяльності;

-сприяння безперервному зростанню професіоналізму особистості як найважливішої умови її задоволеності працею і власним соціальним статусом;

-реалізація індивідуального та творчого потенціалу особистості;

-формування індивідуального здорового способу життя і матеріального добробуту [6].

Зокрема, трудове навчання має на меті: забезпечити підготовку учнів до трудової діяльності у різних галузях виробництва та домашньому господарстві; надати школярам загальні відомості про основи виробництва, сучасну техніку, технології, процеси управління, основні групи професій і вимоги професій до людини; залучити учнів до творчо-інтелектуальних і технологічних робіт; сформувати навички розв'язання творчих практичних завдань тощо.

Таким чином, на уроках трудового навчання школярі отримують знання політехнічного характеру, оволодівають системою техніко-технологічних та економічних знань, набувають умінь і навичок самостійної роботи з різними матеріалами, використовуючи з практичною метою інструменти, пристосування і прилади; в них формується сумлінне ставлення до процесу праці та отриманих результатів. Отже, набуті на уроках трудового навчання знання, вміння та навички сприяють подальшому професійному самовизначенню учнівської молоді.

Проведення профорієнтаційної роботи вчителю доцільно розпочинати із ознайомленням з переліком професій і спеціальностей у країні та регіоні, які мають найбільші потреби у майбутніх фахівцях і з якими в процесі навчальної діяльності необхідно буде ознайомити школярів та звернути їх увагу на потребу у професійній освіті відповідно до обраної спеціальності. На нашу думку, ознайомлення з різними професіями буде ефективним за умов використання вчителем трудового навчання презентаційних матеріалів, в яких може висвітлюватися інформація про діяльність навчальних закладів, де можна отримати відповідну освіту.

Розуміння важливості вибору майбутньої професії залежить від віку учнів. Наприклад, учні випускних класів більше цікавляться інформацією про особливості майбутньої професійної діяльності, а у 5 класі школярі тільки ознайомлюються зі світом професій і різновидами професійної діяльності людини. Таким чином, в основній школі доцільно звертати увагу школярів на необхідність вивчення ринку праці та розпочинати професійну орієнтацію учнів з вибору сучасних затребуваних професій, що вимагає відповідної інформації профорієнтаційного змісту.

Як показує практика, ефективним засобом розв'язання поставлених завдань є впровадження дидактичних ігор у процесі трудового навчання та виховання учнів. Зокрема, можна запропонувати учням розглянути рисунок із зображенням знайомого предмета і назвати професії, які цей предмет символізує. Наприклад, зображення лінійки та олівця символізує професії

конструктора або кравця. Цю гру можна проводити у зворотному напрямку, тобто запропонувати учням придумати символ будь-якої професії та пояснити свій вибір.

Разом з цим, необхідно враховувати, що головним мотивом діяльності для учнів 5-6 класів є цікавість, допитливість, тому основою профорієнтаційної роботи на уроках трудового навчання є профорієнтаційна інформація. Крім цього, додаткові відомості про професії, які їх цікавлять, учні можуть отримати під час зустрічей з представниками різноманітних професій, на екскурсіях на підприємства, в кінолекторії (але при цьому важливо подавати матеріал у яскравій і легкозасвоюваній формі).

Важливим напрямом профорієнтаційної роботи з учнями є професійна діагностика, яка спрямована на вивчення особистості школяра.

У процесі проведення профдіагностики ефективними методами є:

- спостереження за діяльністю й розвитком учня;
- вивчення продуктів учнівської діяльності;
- організація діяльності учнів (педагогічний експеримент);
- проведення анкетування, бесід для складання прогностичної характеристики учня [4].

На факультативні заняття та виховні години доцільно запросити шкільного психолога, який проведе психологічну діагностику з використанням спеціальних профдіагностичних опитувальників і анкет (апробованих та інформаційних), карт профорієнтації тощо. Отже, запропоновані заходи допоможуть вчителю з'ясувати інтереси та професійні наміри школярів. Водночас, учні зможуть об'єктивно оцінити власні можливості та зробити попередній професійний вибір.

Висновки та перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Таким чином, проведення профорієнтаційної роботи вчителем трудового навчання в основній школі має важливе значення у професійному самовизначенні школярів. Використовуючи відповідні форми і методи проведення профорієнтаційної роботи, вчитель надає можливість учням

орієнтуватися в світі професій. Зокрема, отримання політехнічних, техніко-технологічних та економічних знань, робота з різними матеріалами з використанням інструментів, пристосувань і приладів на уроках трудового навчання формує в учнів сумлінне ставлення до процесу праці та отриманих результатів, сприяє виникненню стійкого інтересу до вибору професії та побудови професійної кар'єри. Адже, лише в процесі залучення учнівської молоді до трудової діяльності на уроках у навчальних майстернях перевіряється правильність професійного вибору.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Перспективними напрямками подальших наукових пошуків є дослідження існуючих методик проведення профорієнтаційної роботи на уроках трудового навчання, виявлення їх особливостей і розробка методичних рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Список використаної літератури

1. Гончарова Н. О. Основи професійної орієнтації : навчальний посібник / Н. О. Гончарова. – К. : Видавничий Дім "Слово", 2010. – 168 с.
2. Закатнов Д. О. Твоя майбутня професія / Д. О. Закатнов, Н. В. Жемера, М. П. Тищенко. – К. : Українська книга, 1999. – 312 с.
3. Зеєр Е. Ф. Психологія професій. Академічний проект / Е. Ф. Зеєр, А. М. Павлова, Н. О. Садовнікова. – К. : Ділова книга, 2003. – 336 с.
4. Любар О. О. Школа і вибір професії / О. О. Любар, Л. К. Бикова. – К. : Радянська школа, 1977. – 162 с.
5. Некраш Л. М. Вибір професії: як діяти, щоб не помилитися / Л. М. Некраш, М. В. Стрільник. – К. : Шкільний світ, 2011. – 126 с.
6. Чуприна С. А. Використання методу проектів у профорієнтаційній роботі / С. А. Чуприна // Трудове навчання в школі. – 2012. – № 23. – С. 21–23.